

Underrättelse

och

Uppmuntran,

til

POTATOES växtens utwidgande
i Finland.

Med Philosophiska Facultetens bifall, wid
Kong. Acad. i Åbo,

Under

Chemie Professoren, Plantage Directeuren, Riddaren af Kongl. Wafra
Orden, Ledamoten af Kongl. Swenska Wetenskaps Academien, Keiser-
liga Oeconomiska Societeten i Pettersburg, samt Lårdoms Societeterne
i Upsala, Lund, Göteborg, och det Swenska samt Hessen-
Homburgska Patriotiska Sällskapet,

Herr **PEHR ADRIAN GADDS**

Inseende.

Til allmän granskning öfverlemnad

af

Philosoph. Candidaten

JONAS CAJANUS,

Ostrobotnialis,

I Åbo Academies öfre Lärosal, den 27 Maji 1782

på wanlig tid f. m.

Å B O,

Tryckt hos Kongl. Acad. Boktr. J. C. Frenckells Enka.

Könl. Maj:ts.
Ero Tjenare, och Extraordinarie Landtmåtare,
Wälåble!

Herr JONAS CAJANUS,
Min Huldaste Fader.

Täfsamt wille jag bjuda til at med ord uttrycka de känslor af wördnad och tacksamhet, hwilka mitt hjerta intages, då jag för mig til minnes all den barmhet och oförtrutna omwårdnad, hwarmed jag allt ifrån mina Huldaste är blifwit af Min Huldaste Fader omsattad och bewårdigad.

Det är mina hu de Föräldrar, hwilka jag, näst Gud, här at tacka för mit lif, min upfostran, med et ord: för alla de wälgärningar, som i en framtid kunna göra mig skickelig, at tjena mig sjelf och mit fostersland.

Hwem kan därför äga större rätt til min erkänsla och oinskränkta höga aktning, än min huldaste Fader.

Den är och hos mig så liflig som oföränderlig, och skall icke uphöras utan med mit lif.

Til et ringa wedermåle däraf, har jag den äran, at upoffra min Huldaste Far detta mit sednare Academiska smille prof, i den säkra förhoppning, at Min Huldaste Far uptar det samma med wanlig bewägenhet.

Förhopen göra Min Huldaste Fars ålderdom lätt och glädjefull, och stärke Min Huldaste Fars både kroppss och sinnes krafter, at jag än i långliga tider måtte få njuta det nöjet, at äga en så god och älskandewärd Far.

In til sista ögnblicket skall jag räkna för en ära at med barnslig wördnad så framhärda

Min Huldaste Far

Edmjukt = Lydigste Son
JONAS CAJANUS.

Kongl. Maj:ts

Ero Tjenare, och Lieutenant,

Wälädle

Herr CHRISTOPHER HOLST,

Min Högfärade Morbror.

1 2

Om wälgärningar äga rätt til erkänsla och tacksamhet, så kan wäl ingen så i större förbindelse än jag, som allt ifrån min barndom blifwit öfverhopad med oräffneliga prof af Min Högfärade Morbrors synnerliga ömhet och omvårdnad.

Det är i sanning Min Högfärade Morbrors ädelmod och frölskighet, som förmånligast satt mig i stånd icke allenast at börja och fertsätta mina steg på lärdoms wägen, utan oc Min Morbrors upmuntringar och uplysta råd, som hafwa alltid följt mig i allt mitt företagande.

Då jag därföre aldrig ser mig i stånd at tillbrilgen eller med några gentjenster wedergälla så mycken årtjaten godhet, utber jag mig i djupaste ödmjukhet den åtan, at så tillägna Min Morbror dessa ringa blad, endast såsom wedermålen af den upriktiga och lifliga wördnad, hwarmed jag til min sidska andebrägt har åtan at framhärda

Min Högfärade Morbrors

Ödmjukaste Tjenare
JONAS CAJANUS.

S. 1.

Sordpåron, potatoës; *Solanum tuberosum*, Linnæi, Tyskarnes Erdtufel, Tartufeln, grundt birnen; Fransosernes Pommès de terre, och Engelsmannens Potater; Denna växt täljer sin börd ifrån Chili och Peru, och war den i början en af de sällsamaste växter, Europa sett.

Det påstås, at den aldrärförst, år 1585, då Engelsmannen upptäckte Virginien, blifwit af Sir *Frantzis Drake* införd och känd i Europa. (a). Mycket sannolik är ock deras tanka, hvilka föregifwa, at ifrån America Poteter först blifwit bragde til Spanien, och at därifrån denna nyttiga växts plantering sedan utwidgat sig til Italien och Frankrike; hållt på det förwa stället den länge, under namn af *tartuffo* eller *tartufulo*, warit bekant. År 1616 wore poteter dock ännu så sällsynte i Frankrike, at de wid de lustrafte tillfällen endast nyttjades på Konungens bord i Paris (b). I slutet af 16:de Seculo planterades de i Holland, och år 1623 bragtes poteter genom den olyckeliga *Valther Raleigh* til Irland. En *Antoinette Seignorette* anses först hafwa planterat dem 1710 i Würtemberg, och 1717 kommo de första poteter ifrån Brabant til Sachsen (c). Sedan 1726 hafwe wi planterat poteter i Sverige (d), och år 1737 blefwo de först bekante i Finland. Herr Commerce Råd-
det

det och Riddaren Jonas Alströmers nit, upmärksamhet och möda har samtid och efterwärd at tacka, för det en så nyttig växt hos oss blifwit införd, hwilken nu ock ganska wäl triffnes i Swenskt jord. I vårt Nordliga och kalla Climat förtjenar ock ingen rotväxt större upmärksamhet, eller at mera allmänt blifwa planterad, än denna.

Des skötsel är så lätt, at af barn och gammalt bråkligt folk det måsta därwid kan werkställas. Af alla jordväxter gifwer den sina idkare den ymnigaste skörd. Et tunnland rätt skött plantage jord af poteter bringar i afkomst minst 50, ja, til 100 tunnor, eller ock inbargas allmänna af sämre jord, efter hwar kappe utplanterade poteter, en tunna efter 1. kappeland. I tjenlig jordmon är des wårt så säker, at aldrig är at befara miswärt därpå; ty hwarcken torka eller wåta, hagel eller mask, tilfoga potatoes planteringen skada; Ja, icke en gång frost in på sena hösten, allenast de uptagas förr än jorden aldeles kälfröser. I anseende til all denna stora och dräpeliga nytta af poteter, samt beqwämlighet at upföra dem til ymnig wårt, hoppas jag allmänheten ej wara oangenämt, när, både i anledning af Herr Präsidis mig meddelte anmärkningar, som ock egen erfarenhet, jag här meddelar det allmänna några sällsyntare rön och underrättelser, til potatoes wäxtens utwidgande i Finland.

(a) Complect. *Rody* of husbandry. Tom. 5 pag. 137.

(b) *Rochefort* description des Isles Antilles Cap. 9. 167.

(c) *Joh. Beckmans* grundsågen der deutschen Landwirthschaft, pag. 216.

(d) *Se*, Bihaget til Swenska Särskerden af Herr Commerce Råd. *Jonas Alströmer*, utgifwet och tryckt 1727.

Landthushållare indela Jordpäron i flere slag: I allmänhet äro de gula, hvita och röda til färgen; hwilket deras blommor äfwen utmärka; Det första slaget med gula rötter hafwa här i landet röjt den säkraste och bästa träfnad; De upväxa icke allenast med många och stora rotknölar, utan gro ock, i anseende til deras tunnare skal, tidigare i jorden, än andra poteter: hvita Jordpäron sätta wäl ock 60 til 70 rotknölar för hwart stånd, men hinna sällan up i storlek emot de gula. *Niolet röda poteter* frambringa wäl icke många rötter på hwart stånd, men ibland kan en rot, af det långa krotiga slaget, wäga öfwer et Kålpund. I Tyskland kallas disse Engliche Tartuffeln, eller Bed ford Chice conglomered potater (a); De fordra lösare jord än andra: brukas dock hålst til föda för boskap.

I Tyskland och i synnerhet *Hantover* (b), göres äfwen skilnad emellan sommar och winter poteter; De förre drifwa så tidigt i full wäxt, af när de i April utplanteras, ännå hos de därstädes redan i slutet af Junii månad matnyttiga. Med Winter poteter förskås åter de, hwilka i September och October äro fullwuxne. Sommar poteter skilja sig ifrån dese sednare däru, af de framskjuta tätt med många raka stänglar, jämte mindre, dock flere blån, som sitta nära inpå stjelen. Roten består af et knippe små runda något flata rotknölar, hwilka sällan äro större än stora wälbötter (c). Til smaken äro dese angenämare och mycket mildare, än alla andra slags poteter; utmärkas äfwen därför skundom med namn af *Socker Jordpäron*.

(a) *Doffie* Memoires of agricult. Tom. 11. pag. 292.

(b) *Hannoversche magazin* 1767. N. 22.

(c) *Blackwells Herbarium* Tab. 523. a.

§. 3.

På försigtigt val af jordläge och jordmon beror mycket potatoes wäxtens trefnad och fortkomst. Dyrer sol fordrat den hufwudsakeligen; ty i skugga drifwer den endast i stänglar med små rötter. Den äskar ästwen lucker och lös jord; hållre den, som är något torr, än sank. Skal potatoes planteringen löna sig, bär jorden åtminstone hysa den must och fetna, som wid wanligt åkerbruk för Råg sådet är nödig. Har man tillgång på bördigare jord, des bättre är det. I alt för usel och mager jord drifwa de allenast med små jordknölar. Som denna wäxt med des rötter går något djupt ned uti jorden, och där utwidgar sig, är all blå-lera, grå-lera och pös-lera otjenlig til potatoes planteringen. Om dessa jordmoner dock behörigen dikas och utblandas med grof sand, kalkgrus, momylla, eller ock sandblandad karr-och frånjerd, kan potatoes ästwen i dem wäl triffwas. På mycket Högländta jordhögder och magra sandbackar kommer potatoes ej fort, utan mycken gödsel. Herr Lüder, hwilken i karr-och myr-jord urbragt allehanda rotwäxter, har ästwen funnit, at poteter däruti, til ganska frodig wäxt, kunna upbringas. Karrjorden upblandas dock förut med sand eller sandblandad lera, och omylöjes därpå 3. å 4. gånger, dels at främja jordblandning, dels ock at tilreda och göra jorden wäl lucker och lös för denna slags plantering (a).

(a) Philip Ernst Lüders abhandling über des akerwesen, pag. 324.

§. 4.

Poteter kunna updrifwas til wäxt på trene sätt: såsom först igenom frön, samt påstår Doctor Hunter, at i fall

de hwart 14:de är icke utföras af frön, skall bördigheten af dem aftaga. I början af Maj månad böra dessa frön utsås uti en tilredd, et qwarter hög, mullfång: när plantörne äro en tum höga, sällas en half tum ny jord på dem, at de må kunna sprida des ymnigare och större rötter; då de vuxit til tre tum i högden, uttagas de warsamt med spada, och utplanteras sexton tum emellan hwar planta, samt kupas därpå. Enligt Herr Honters försök i York; hafwa slika potatoes plantor redan första året blifwit så stora, som hönsägg, äfwen som de samma år blommat och burit frukt *a*. Efter Herr Professor *Gleditschs* rön, kunna potatoes äfwen genom stjeltar förökas; sedan poteterne framskjutit med stjelt och grenar, afskäres, under regnaktigt wäder, stjeltken eller någon des gren, den nedkupas på snedden i jorden och öfvertäckes med mossa, gransis eller löst gräs, at hafwa skugga, och watnas 2 å 3 gånger, så tager den rot, hvilken framskjuter flere frukt trädor med små poteter *b*. Lättast och allmännast fortplantas poteter genom rötter. Om wären tages af förwarade poteter sättlingar til utplantering; dese sättas uti något warmt rum så tidigt at de i April månads slut wisa teckn til grodd piggar; hwart och et jordpäron kan då så sönderdelas, at hwar bit, som har en rotpigga, kan utplanteras i jorden. Hafwa de åter icke utdrifwit til grodd, så kunna de likwäl sönderdelas til utplantering; men då behålles alltid för hwar rotbit 2 å 3 ögon eller groddämnen, emedan alla af dem teke upgro til fruktträdor och stjelt, utan af några äfwen blifwa sagörster *c*. Har man tilgång på poteter, är dock alltid bäst och säkrast, at utplantera hela rötter; ty under en kall och regnaktig wår multna gemekligen i jorden, utan grodd, en del af de styckade potatoes rötterne; at ej förtjuga, det de icke eller drifwa så fort och starkt i wänten, som då rötterna hela utfattas.

Den bästa och tjenligaste gödsel för potatoes landet är den, som tages utur såhus och stall, upblandad med språngödsel, halm och rutnad höbäs, aska, kalkgrus, samt käre- och flögs mylla. Att kålen ej länge må stå qwar under gödsel höjarna och hindra Jordpäronens tidiga utplantering, är också bäst, att på sidsta snöföre om våren utbreda desse gödselsamlingar, samt att då straxt nedplöja dem, på det af kålmusten gödseln må utläsas, uplösas och spridas i jorden. Huru mycket gödsel det fordras til et helt eller halft tunnland potatoes jord detta kan ej så noga utmärkas; emedan sådant beror på jordens bestaffenhet, des läge, och huru mager den förut varit. För jorden så mycken gödsel, som en väl och ordenteligen gödd råg åker, wåra potatoes däruti redan ganska frodigt.

(a) *Hunters Geographical essay* Vol. 4. pag. 135.

(b) *Göthl. Gleditsch's vermischte Phys. Botan. Oeconom. abhandlung* 1. Theil.

(c) *Svitzers Practical kitchen gardeners.*

(d) nordiskt handb. i. Gärtn. åren 1780 utbehoop

S. 5.

Jordens tillredning för jordpärons plantering, och huru de skola utsättas, detta är af många förut beskrifwit, samt finnes i allmänhet fyra utplanterings sätt widtagne. Jag wil beskrifwa endast det, som för allmogeen faller lättast, är ifört wärkställa.

I allmänhet borde denna rotväxt hos oss planteras på åkergården, emedan den ganska väl tål fri luft, öppen sol och skadas icke så mycket af storm, mycket regn eller så lätt af köld angripes, som sådes arterne. Fem, til tio koppeland åker om året, för hwart bonde hemman, wåre alltid med nytta användt til potatoes växt.

Et slikt åkerstycke upplöjes hösten förut, at det sedan om våren faller så mycket bättre och redigare för plogen. År planterings marken skätthåll, böra plogfårarne om hösten icke upföras efter des afslutning, utan på våren emot backen. Grundt må et sådant åkerstycke icke plöjas, utan så, at jorden, åtminstone til $\frac{1}{2}$ dels alns djup, blifwer lös och redig. Om våren upplöjes potatoes landet på nytt och redes wäl med harf och sladd förån Jordpårönen utsättas; en person för därpå plogfårar i jorden med en trädståck eller plog, til et quarters djup i lerblandad jord, men grundare i sandmylla. Emellan hwar plogfåra lemnas et mellan rum til $\frac{1}{2}$ alns afstånd; en annan person följer tätt efter den som plöjer, med en korg jordpårön, af hwilka han lägger eller faller poteter i botnen af den upförda plogfåran til $\frac{1}{2}$ alns afstånd ifrån hwar potatoes. Tredje personen går straxt därpå med en krotta eller harka, hwarmed den slår sönder jordkorne, och råffar samt herdrager fåran full med mull. Efter Herr Commerce Rådet Lillanders försök, gifwer et litet jordstycke af elfwa alnar på hwar kant, eller ethundra tjugu quadrat alnars rymd, en tunna jordpårön (a).

I Frankrike och Tyskland är detta planterings sätt nu allmännaft widtagit. Gödseln utspredes och nedplöjes, dock icke altid före jordpårönens utplantering, utan sedan de blifwit utlagde, då skätas gödseln först öfwer dem, som och plogfårarne (b), samt kunna potatoes på detta sätt upbringas med mindre gödsel til ymnig wäxt. Zeländare, hwilka i utdikade och uttorkade lärr mycket utplantera poteter, samla tång, *fucus*, allehanda andra hafs gräs, sönderhugget ris af ljung och pårs, *ledum*, samt förmultnade hafs snäckor, och fylla med dem på de i åkerfårarne utsatte jordpårönen, förån de öfwermyllas, och upförda därefter en stor ymnighet poteter. Ut i wår widlyftiga Finska Skärgård

gård samma anstalt, med utmärkt nytta, kunde widtagas, därom är icke twisfel.

(a) Herr Commerce Rådet Anders Liffanders beskrifning, om Jordparens plantering pag. 4.

(b) Encyclopedie Oeconomique de Berne, Vol. XII. pag. 451.

§. 6.

Of poteter kan man tilkoda bröd på flere sätt, samt wisar kemist undersökning, at denna rots mjölkaktiga ämne är af lika styrka och godhet, som hvetemjöl (*a.*). Men som des mjöl ensamt med watten icke kan komma i fullkomlig gäsnung; så fordrar det dock alltid någon tillspädning af säd, emedan brödet däraf annars blifwer segt och stålbat. Herrar Falguet, Reville, Mustel och Comi hafwa uti åtskilligt förhållande gjort försök med sådes blandning wid potatoes bröds tilredning, hwilket nu wore widlyftigt at anföra. Allmänt spisbröd i neder Lausnitz göres af förwälda och sönderstöta poteter, hwaruti 8 å 6 delar rågmjöl inknådes; än toges ock hälften eller $\frac{1}{2}$ del rågmjöl emot poteterne; samt här där, och wid Sachsiske Bergwerken, samt i flere Tyfka Landstaxer, menige man aldrig ätit annat, än et sådant potatoes bröd (*b.*).

Förutan detta slags spisbröd, wore det lämpligaste sättet för Sinska Allmogen, at tilkoda potatoes bröd om, sedan jordparenen blifwit skolgde ifrån mull och sand, de half skåde samt ostalade med en trädstör sönderkrossas uti en hellig trädstäck, eller annat rent träll, til et mos. Emot hwort lifspnd potatoes mos toges 5. Hålpund råg eller kornmjöl, eller ock mjöl af ätter och kli, hwilket sammanknådes med moset under tillsats af kallt watten. Härpå tillägges jäst och liter salt, samt fortfares widare härmed, såsom wid an-

nan bakning sker. Nyttjas hafremjöl til inblandning, så träges alltid hälften därpå emot potatoes, och på detta sättet får man et godt ospradt bröd, som, upbakadt til tjocka kakor, hållt strart efter hand bör förtäras. Men göres här af skärpor, hwilka torkas, så kan detta slags potatoes bröd äfwen ganska länge förwaras. Fast fodrar potatoes bröd dubbelt emot annan sådes deg; äfwen som denna brödbakning säkrast lyckas, om både sådes degen får skildt, som ock potatoes moser igenom tillspädt wärn, förut förtunnas och upklappas, förän de bägge hopblandas och på nytt samman arbetas.

(a) *Se, Herr Parmentiers Examen Chymique des pommes de terre.*

(b) *Prof. Joh. Daniel Titu Preis* skrift, worin die, von Admihl. Societ. der Wissensch. zu Götting., gegebenen aufgabe, von potatoes brodt, beantwortet ist.

§. 7.

Des utom kan ock af isfrusna poteter, utan förminskning af mjöl ämnets styrka och godhet, potatoes bröd tillredas, hwilket är en stor och dräpelig upptäckt för människoslägten. År 1773 nämner Herr Parmentier tillfälligt i des Chemiska afhandling endast om denna Jordpäronens egenkap. Wär egen Landsman Herr C. B. Seytte har ock samma år, igenom ordenteliga försök, närmare uplyst denna omständighet (a). Men Herr Bergshauptman Berndeslon tillkommer med fullt skäl den heder, at han både varit den förste, hwilken detta omständeligen anmärkt, äfwen som han ock, efter Kongl. Swenska Wetenskaps Academiens anmodan, genom mångfaldiga rön och försök tydeligen utredt och bestrykt, at kölden på intet sätt skadar eller förstör isfrusna poteters mjölkaktiga ämne, utan fast mera kan kölden nyttjas

hjas, såsom det lämpeligaste medel, at affsilja kärnmjölet i från poteterne (b), samt är det besynnerligt, at det finaste och bästa potatoes mjölet fås altid af isfrusna poteter.

Poteterne böra hålft 2:ne gånger frysa i denne affigt: första gången stölbjas de wäl ifrån sand och dam, och utställas sedan 24 timmar i kölden för at isfrysa; härpå läggas de i kall watern at uptina, hwarester de andre gången utställas til isfrysning, om detta icke redan förut nog skett. Sedan uptinas de åter i kall watern, och man utklämmer af dem watern med en, af små brädlappar, gjord klämmare, hwarester de utläggas på et luftfritt ställe, at förlora deras öfriga wättska. När detta, efter 7 å 8 dygn, skett, torkas potatoes massan vidare uti medelmättig wärme, dock så, at det utframade potatoes mjölet icke klämpar sig, eller af liten wärme utfnar eller surnar, och därpå är det färdigt at malas, hålft uppå watern qwarn, emedan uppå handqwarnar mjölet icke blifwer nog fint.

I Finland, hwarest för sådes tröskningen Logar och Rior allmänt brukas, kan på detta sätt potatoes mjöl genom isfrysning, och torkning lättast i stort tilredas. I anseende til tiden är December månad härtil tjenligast; Landtmannen är då måst ledig ifrån annat träget arbete, äfwen som wid denna tiden redan så stark köld inträffar, som til potatoes isfrysning för denna tilredningen fordras.

At et ganska sundt och godt brödd af isfrusna poteter således kan bakas och erhållas, härmed har Herr Berghauptmannen *Berndtsen* anställt flere lyckliga försök c. Af det torkade och malna potatoes wafet affsiljas sådorne genom siktning för de bättre brödslagen. Degen göres på wanligt sätt af hälften potatoes mjöl och hälften eller mindre osträdt rågmjöl, hworuti blandas äfwen wanlig myckenhet jäst, då degen jäser ganska wäl, samt blifwer därpå et mera hwit

och wällsmakeligare brödd, än af ofkrädd råg. Skorpor och knäcke brödd bakadt i mjölk til $\frac{3}{4}$ delar Jordpärons och $\frac{1}{4}$ del skrädt rågmjöl har äfwen jäst ganska wäl, och gifwit et så fint brödd, som af skrädd råg; $\frac{2}{3}$ delar af detta potatoes mjöl, $\frac{1}{3}$ del råg och $\frac{1}{3}$ del kornmjöl tilredt med watern til deg, gifwer ock et ganska godt hwit brödd.

Westernorrlands så kallade Tunnbrödd tilredes af hälften poteter och hälften Kornmjöl i watern, samt bakadt osyrat och utkastadt ganska tunt, swäller wäl i ugnen, blifwer hwit och efter torkningen ganska mört. Hafrebrödd med watern, af hälften siktadt hafre, och lika mycket potatoes mjöl, tillbakadt osyrt och likaledes tunt utkastadt, är lika mört och godt, som det föregående: ärte brödd; härtil tages lika delar af Jordpäron och ärtemjöl. Degen göres något tunnare, än för de andre bröddslagen, samt utkastas tunt, då denna blandning wäl håller tilsamman, swäller under gräddningen och gifwer godt brödd af en wacker ljusgul färg.

(a) Swenssk. Wetensk. Acad. hand. 1774 pag. 324. 325.

(b) Se Lib. Citat. pag. 327.

(c) Jämsför Dito pag. 426.

§. 8.

För utan allt detta, är af mångfaldiga Hushålls rön och skrifter bekant, at af potatoes kan tilredas allehanda slags mat, angenäma moser, kakor, gryn, salep, stärkelse, puder, Caffé Brånwin; at ej förtiga, det med potatoes rötter, stielkor och blan kan boka både födas och gödas, som ock at torkade potatoes blan kunna göra gagn för röktohat, hwilket allt, til undwikande af widlyftighet, jag nu undgår at närmare bestrif-

Beskrifwa och utreda. Huru Potatoës Ost och Smör tillverkas, därom wil jag endast något nämna. Herr Rector Paaltzan i Alemark har, mig weterligen, warit den förste, som lemnat upgifter härtil. Wälkoka Potatoës sönderbuktas då antingen med en tråd klubba, eller riswas de til et mos på risjern; häraf tages 5. skålpund emot 1. skålp. riswen ost, kågge delarne knådas och blandas wäl tilsamman, til et degaktigt ämne; sedan tillägges salt, kummin eller andra kryddor, och alt samman knådas i hop på nyt med litet grådda, hwarefter detta ostämne tilmakas i ostform, och utställles at torka i lindrig wärme. Til *potatoes* smör nyttjas af *potatoes* moset $\frac{1}{3}$ del och $\frac{2}{3}$ delar smör, hvilka, jämte någre härtil kokade äggegulor, med en trådsked wäl samman knådas; Detta slags *potatoes* smör och denna *potatoes* osten brukas med utmärkt nytta på åtskillige orter i Tysskland at arbetsfolk; äfwen som ock i Finland det redan med god framgång blifwit försökt (a).

J anseende til alt detta, som nu anfördt blifwit, tyckes altså wara nog skäl, anledning och upmuntran til *potatoes* planteringsens utwidgande i Finland. När ock genom poteters isfrysning så lätt et sundt och godt mjöl af denna wårt kan tilredas, och det, såsom mindre utskåldt för mask, mått och mal, än annat sådesmjöl, äfwen kan håst i längden utan skada i allmänna Magaziner til uplag förwaras; så tyckes i alla fall anstalten härmed ock förtjena en så mycket större upmärksamhet. Litet *potatoes* mjöl i en Soldats rånhjel, utgjorde ock säkert en mera styrkande föda, än Americanernes Qvitzera som af Maijs plågar beredas. När åren 1766, 1767 och 1768 Hertigdömerne Parma, Placenza och Guastella woro plågade af en ganska swår misshwärt, afhjelpste Regeringen på dese orter lyckeligen för framriden all denna Landsplåga endast därigenom, at Herr *Mustells* underrättelse, om *potatoes* planteringen, gjordes allmänt kunnig

Lunnig i Landet, samt at, genom en allmän författning, och Lag, alla hemmans brukare förpliktades, at widtaga den sam-
ma. I Sverige kan Landskörseln icke eller upbringas til
någon högd eller betydande afkastning, om allmogens hos oss
ej mera allmänt wänjer sig wid Bohwete sådet och potatöes
planteringen, samt af dem hushushädeligen tager des Bröds-
föda, och lär sig, at mera sparsamt umgås med såden, än
hårtills varit wänligt.

(u) Herr *Axel Laurels* Beskrifning om poteters plantering och nyt-
ta. pag. 10.

Rättelser.

Sidan 4. rad. 3 och 4. står potater: läs parater. rad. 19. Raleigh:
läs Raleigh. rad 20. Vürtenberg: läs Wyrtenberg. Sid. 5. rad. 3.
hwilken nu och, läs och hwilken nu. Not. (a) Compleit Rodu of: läs
Compleat. Body of. Sid 6. rad. 12. Bed ford: läs Bedford rad. 13.
Chire: läs Schire. Not. (a) Dollio: läs Dollies. Sid. 7. Not. (a) g-
kerwesen: läs ackerwesen.

